

“Als de onderhandelaars de kleuter willen uithangen, kunnen ze naar de speeltuin”

Filosoof, socioloog en Brusselaar: Philippe Van Parijs over de staats hervorming

Gesprek met Gorik Van Holen

***De Morgen* 3 september 2007, p.13**

Filosoof, socioloog en Brusselaar Philippe Van Parijs over de staats hervorming ‘Als de onderhandelaars de kleuter willen uithangen, kunnen ze naar de speeltuin’ België zal ondanks alles overleven, daarvan is UCL-professor Philippe Van Parijs overtuigd. Maar ons federalisme moet evolueren. Te beginnen met de afschaffing van de taalfaciliteiten in de rand in ruil voor de aanhechting van enkele gemeenten bij Brussel. ‘Iedereen moet de taal leren van het gebied waar hij zich vestigt. En wie dat niet goedvindt, kan altijd verhuizen.’

Het is hemeltergend hoe Brussel genegeerd wordt in de discussies over de staats hervorming”, vindt Philippe Van Parijs, filosoof, socioloog en bovenal Brusselaar. “Maar dat krijg je als het partijpolitieke landschap gestructureerd is volgens de grenzen van de gemeenschappen.” Van dat ‘Belgique de papa’, het België met twee gemeenschappen, wil Van Parijs af. “Het is tijd voor een federalisme à trois, waarin Brussel als volwaardige regio wordt erkend. De gemeenschappen zullen verdampen.”

Mark Uyttendaele, ofte mijnheer Laurette Onkelinx, omschrijft de politieke crisis als ‘de aftakeling van een land waarin de gemeenschappen niet meer met elkaar praten’.

Van Parijs: “Nederlandstaligen en Franstaligen praten veel te weinig met elkaar om van een gezonde democratie te kunnen spreken. Dat was voorspelbaar, en niet pas drie maanden geleden. John Stuart Mill heeft het in 1861 al voorspeld. In despotische landen kunnen verschillende taalgroepen eeuwig samenblijven, omdat het volk toch niets te zeggen heeft. Maar zodra je democratische instellingen hebt, ontwikkelen de publieke opinies zich in verschillende talen. Op lange termijn zullen de politieke grenzen en de taalgrenzen overal in de wereld samenvallen, voorspelde Mill. Om maar te zeggen: wat we vandaag zien is geen specifiek Belgisch probleem. En op de meeste plaatsen is het precies verlopen zoals Mill had verwacht. Kijk naar de Sovjet-Unie, Joegoslavië of Tsjechoslowakije.”

Ook bij ons zie je duidelijk twee verschillende publieke opinies, die beide karikaturen maken van wat aan de andere kant leeft. Hoe kwalijk is dat voor de verdere evolutie in dit land?

“Aan beide kanten van de taalgrens hebben de politici belang bij die karikaturen. Ze verliezen er geen stemmen aan, ze kunnen alleen maar winnen. En zo kom je tot een

opbod, waarbij alles steeds meer in zwart-wit wordt voorgesteld. Om het probleem van Mill op te lossen zonder te splitsen, zitten we met instellingen die niet aangepast zijn. We hebben geen federale partijen meer en tegelijk twee verschillende publieke opinies. Het gevolg is dat politici zich alleen bezighouden met de belangen van hun eigen taalgroep. “Een kleine wijziging van het kiessysteem, zoals we met de Paviagroep hebben voorgesteld, zou veel oplossen. We stellen voor om voor de verkiezingen van de Kamer naast de bestaande provinciale kieskringen één federale kieskring te maken waarin 15 van de 150 Kamerleden worden verkozen, 9 Nederlandstaligen en 6 Franstaligen. De politici op deze lijsten mogen ook op de lijst in hun provincie staan. Elke kiezer mag twee keer stemmen: in zijn provincie én voor de federale kieskring. Zo kunnen Vlamingen op Franstalige politici stemmen en omgekeerd. “Als de toppolitici het in een nationale kieskring tegen elkaar opnemen, zijn ze verplicht zich op een gemeenschappelijk forum te profileren. Zo worden ze aangespoord om contact te zoeken met de andere kant, ook daar hun voorstellen uit te leggen en vooral: een programma te maken dat het belang van het hele land dient.”

Gaat iedereen niet gewoon op zijn taalgroep blijven stemmen?

“Mogelijk, als er geen tweetalige kartellijsten ontstaan, maar hoe dan ook zullen de partijen meer aandacht gaan besteden aan de andere kant van de taalgrens. Door de wederzijdse profileringsdrang verliezen we onnodig veel tijd in de onderhandelingen en krijgen we fletse compromissen. Dat komt omdat men er niet meer op voorbereid is dat men na een verkiezingscampagne samen aan tafel moet gaan zitten. En het leidt tot een gebrek aan legitimiteit omdat een minister maar verantwoording moet afleggen in de helft van het land.”

Het plan kan niet overal op goedkeuring rekenen.

“Veel politici hebben er zich achter geschaard. Ik denk aan Guy Verhofstadt, Steven Vanackere en Elio Di Rupo. Sommigen noemen het een terugkeer naar het verleden. Maar er is nooit een nationale kieskring geweest. We komen van heel kleine kieskringen, die later zijn uitgebreid naar de arrondissementen en nog later naar de provincies. Ons voorstel is een logische volgende stap. Trouwens, zelfs Bart De Wever was niet principieel tegen. ‘Het hele idee is dwaas’, schreef hij. ‘Maar bang ben ik er niet voor. Franstalige partijen zouden in Vlaanderen bijna geen stemmen behalen en omgekeerd.’ Als alle kandidaten De Wever of Maingain zouden heten zou dat misschien kloppen. Onze bedoeling is niet om terug te keren naar nationale partijen en nog minder naar een unitaire staat. Wel om redelijke stappen in de staatshervorming in de hand te werken.”

Uw pleidooi voor de afschaffing van de faciliteiten in de rand zal De Wever meer plezier doen.

“De kennis van het Frans bij Nederlandstaligen is veel groter dan die van het Nederlands bij Franstaligen. Daardoor spreekt men onderling sneller Frans en verspreidt die taal zich. Als men de twee talen en de identiteit die daarmee gepaard gaat gelijk wil behandelen, dan is taalterritorialiteit een vereiste. Iedereen moet de taal leren van het gebied waar hij zich vestigt. Ook zij die vinden dat hun taal superieur is. “Faciliteiten moeten worden ingevoerd wanneer men ergens een nieuwe taalgrens vastlegt. De mensen die er op dat moment wonen moeten hun rechten behouden. Maar

dat geldt niet meer voor hun kinderen of voor wie er zich achteraf vestigt. In de faciliteitengemeenten woonde misschien 5 procent van de mensen er al in 1962, toen de faciliteiten werden ingevoerd. Mochten die uitdovend zijn geweest, was het allang opgelost.”

Geen enkele Franstalige partij zal dat ooit aanvaarden.

“We mogen er toch van uitgaan dat onze politici zich als grote mensen gedragen en een ernstig compromis zoeken? Als de onderhandelaars zich als kleuters willen gedragen, kunnen ze beter naar de speeltuin. Mijn voorstel is om vier van de zes faciliteitengemeenten bij Brussel in te lijven. De kleinste, wat neerkomt op ongeveer de helft van de bevolking en niet eens de helft van de oppervlakte van de faciliteitengemeenten. Is het echt zo erg om een half promille van het grondgebied van België aan Brussel af te staan? Wemmel en Rode blijven Vlaams, de corridor naar Wallonië komt er dus niet. Daar worden de faciliteiten uitdovend. Wie dat echt erg vindt, kan gerust verhuizen. Brussel en Wallonië zijn ook fantastisch, en niet ver.”

In Brussel zelf kun je moeilijk één taal opleggen.

“Klopt. Brussel is trouwens al lang geen stad meer van Vlamingen en Walen alleen. Amper 4 à 5 procent van de Brusselaars noemt zich Vlaming, en nog veel minder Waal. De Brusselse bevolking wordt steeds heterogener, en de lingua franca van de EU is voorgoed het Engels. Steeds meer mensen vestigen zich hier zonder Frans of Nederlands te leren. Mijn Franse buurman spreekt Engels met de Poolse arbeiders die zijn huis renoveren. Niemand durft het zeggen, maar in de praktijk hebben we nu al taalfaciliteiten voor de Engelstaligen. Die worden vroeg of laat erkend en uitgebreid.

“Het grootste probleem van Brussel is het slechte onderwijs. Veel jongeren die hier opgroeien kennen slecht Nederlands, slecht Engels en zelfs slecht Frans. Kinderen in Brussel moeten drietalig worden, zodat ze een job in Brussel kunnen vinden en als ze dat willen in Vlaanderen of Wallonië gaan wonen.”

In de praktijk zijn de Vlaamse en Franse Gemeenschap bevoegd voor het onderwijs in Brussel.

“De gemeenschappen zullen verdampen. We moeten geleidelijk naar een federalisme à trois, met drie gewesten en geen gemeenschappen. Brussel wordt dan een volwaardige aparte entiteit, zonder dat Vlaanderen en Wallonië er iets in de pap te brokken hebben. Een stevig federaal dak is essentieel om de grensoverschrijdende problemen, zoals Zaventem, intelligent aan te pakken. Van Brussel een Vlaamse of Waalse kolonie maken, of nog erger: van beide, zou slecht zijn voor iedereen.

“Sinds het Brussels Gewest in 1989 werd opgericht, boert Brussel goed. De bevolking groeit fors, de stad heeft een enorme aantrekkingskracht. Maar het gewest heeft meer bevoegdheden nodig. Het dringendst is een overdracht van de Waalse bevoegdheden voor onderwijs naar Brussel. Het zou een coherenter beleid mogelijk maken in Brussel én in Wallonië, want de situatie verschilt sterk. En dan moet er in Brussel een betere samenwerking komen met de Nederlandstalige en de Europese scholen.”

Het lijkt vrij utopisch te denken dat de Vlamingen of de Walen Brussel zullen loslaten.

“Als de Vlamingen of Franstaligen van buiten Brussel iets te zeggen willen hebben in Brussel, dat ze dan hier komen wonen.”

Bij sommige Franstaligen leeft de vrees dat België uiteenvalt. Geloof u daarin?

“Nee. We kunnen gerust zijn. Als wij doodgaan zal België nog bestaan.”

Waarom?

“Ik geloof niet dat Vlamingen, Brusselaars en Walen volslagen idioten zijn. Als Vlaanderen zich eenzijdig zou afscheuren, blijft er een eentalig Frans Belgique over, mét Bruxelles als hoofdstad. Vergeet het maar dat de Brusselaars bij een separatistisch Vlaanderen zouden willen. Vlaanderen zal bovendien een erg grote prijs betalen voor zijn internationale erkenning. De EU telt tal van machtige lidstaten die vrezen dat eigen regio's zich willen afscheiden: Catalonië, Beieren, Schotland, Corsica... Reken maar dat Vlaanderen niet alleen een aantal van zijn rijkste gemeentes rond Brussel zal kwijtspelen, maar ook alimentatie zal betalen en wel zodanig veel dat het andere rijke regio's in Europa elke zin ontnemt om het voorbeeld te volgen. Vergeet ook niet dat het buitenland zich vooral via de Franstalige pers over België informeert.

“Ook in een Tsjechoslowaaks scenario, een soort scheiding in onderling overleg, geloof ik niet. Dan krijg je geen twee, maar drie of zelfs vier ministaatjes. Dat zou een ramp zijn voor de solidariteit. In de VS is de fiscale herverdeling nationaal georganiseerd, precies omdat elke progressieve fiscale hervorming in één staat wordt platgeduwd door de mobiliteit van de meestbegoeden, van de bedrijven en van de uitkeringsgerechtigden. Als die race to the bottom zich al voordoet in een groot land, kun je je inbeelden dat elk bedrijf in de Brusselse agglomeratie snel enkele straten zou verhuizen.

“Brussel, Vlaanderen en Wallonië zullen deze agglomeratie blijven delen. Dat maakt de oplossing van Mill in het geval van België ongeschikt voor zijn probleem, de verzoening van taaldiversiteit met democratie.”

En dus is België gedoemd om te blijven bestaan.

“We moeten de staat blijven hervormen, als pioniers in Europa en de wereld. We moeten ons niet schamen voor onze moeilijkheden. Op veel andere plaatsen ontaardt het probleem in geweld. Wij doen het veel beter. Maar perfect is het nog niet.”